

Nr 17

Utlåtande i anledning av väckt motion om förbud för make att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld.

Första lagutskottet har till behandling förehaft en i första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 122, av fru *Svenson* och fru *Nilsson*. I motionen hemställes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan ändring av giftermålsbalkens bestämmelser, att make icke må utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld».

Beträffande de skäl som ligga till grund för motionärernas hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser

Enligt *nya giftermålsbalken* gäller beträffande *makars egendom* att vardera maken bibehåller rätten till den egendom, som han vid äktenskapets ingående har eller som han sedermera förvärvar. Vardera maken är fortfarande ensam ägare, panthavare, fordringsägare o. s. v., såsom om han icke vore gift. Vid äktenskapets upplösning eller bodelning får maken emellertid avstå hälften av denna egendom till andra maken, om egendomen ej är av enskild natur. Makes egendom, vari sålunda giftorätt äger rum, kallas haas giftorättsgods. Enskild egendom är för det första egendom som genom äktenskapsförord förklarats skola vara enskild, för det andra egendom som make erhållit i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara enskild eller som make bekommit genom testamente med sådant villkor eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlåtaren genom testamente meddelat sådan föreskrift, samt för det tredje vad som trätt i stället för förut angiven egendom, såvida ej annorlunda föreskrivits genom den rättshandling, på grund av vilken egendomen är enskild. Annan ordning kan stadgas genom äktenskapsförord.

I fråga om *förvaltningsrätten* gäller, att vardera maken råder över sin egendom, dock med vissa inskränkningar beträffande giftorättsgodset. I 6 kap. 3 § giftermålsbalken uttalas sålunda, att make är pliktig så vårda sitt giftorättsgods, att det ej otillbörligen minskas andra maken till förfång. Enligt 4 § i samma kapitel må make ej avhända sig eller med inteckning för gäld belasta fast egendom, vari andra maken har giftorätt, utan att denne

skriftligen med två vittnen samtyckt därtill. Har make vidtagit sådan åtgärd utan erforderligt samtycke, skall den vara ogill, om andra maken väcker klander därå; detta skall dock ske inom viss kortare tid. Vad sålunda är stadgat om fast egendom äger motsvarande tillämpning med avseende å tomträtt. Jämlikt 5 § i kapitlet må make ej utan andra makens samtycke avhända sig eller pantsätta lösören, i vilka denne har giftorätt och vilka ingå i det för makarnas gemensamma begagnande avsedda bohaget eller utgöra andra makens nödiga arbetsredskap eller äro avsedda för barnens personliga bruk. Har make företagit sådan rättshandling utan erforderligt samtycke, och var ej den, med vilken rättshandlingen ingicks, i god tro, skall rättshandlingen vara ogill, om andra maken väcker klander därå inom viss kortare tid. Vägras samtycke i fall, som i 6 kap. 4 eller 5 § avses, äger rätten, jämlikt 6 § i samma kapitel, på ansökan tillåta åtgärd, varom fråga är, om skäl till vägran finnes ej vara för handen. I 6 a § i kapitlet givas bestämmelser för det fall att make, utan tillbörlig hänsyn till andra makens giftorätt, genom gåva av annan egendom än i 4 § sägs väsentligen minskar sina tillgångar. Är sådant fall för handen och visar det sig efter äktenskapets upplösning eller boskillnad eller hemskillnad att vid bodelning vederlag ej kan till fullo utgå skall, om gåvotagaren finnes ha insett eller bort inse att gåvan lände andra maken till förfång, gåvan eller dess värde återbäras i den mån sådant erfordras för tillgodoseende av andra makens rätt. Ej må dock på sådan grund talan väckas, sedan fem år förflutit från det gåvan fullbordades. Om vid tiden för bodelningen gåva, som tillkommit under dylika omständigheter, ej var fullbordad, må den ej göras gällande i den mån det skulle lända till inskränkning i andra makens rätt.

Vad angår *ansvar för guld* stadgas i 7 kap. giftermålsbalken, att vardera maken med sitt giftorättsgods och sin enskilda egendom svarar för den guld, som han gjort före äktenskapet eller under dess bestånd. Är i äktenskapet guld gjord av bägge makarna, svara de solidariskt därför. Samma gäller beträffande guld, som ena maken gjort för den dagliga hushållningen m. m.

Make är jämlikt 9 kap. 1 § berättigad att erhålla *boskillnad* 1) om andra maken genom vanvård av sina ekonomiska angelägenheter, genom missbruk av rätten att råda över sitt giftorättsgods eller genom annat otillbörligt förfarande vållar väsentlig minskning därav eller fara för sådan minskning; och 2) om andra makens bo är avträtt till konkurs. Dessutom äga makarna erhålla boskillnad om de äro ense därom. All egendom, som make förvärvar efter det boskillnad blivit sökt, skall, om boskillnad beviljas, vara makens enskilda egendom.

Då äktenskap upplöses eller makar vinna hemskillnad eller boskillnad skall bodelning i regel äga rum.

Om *bodelning* givas regler i 13 kap. giftermålsbalken. Av dessa regler må här framhållas följande. Bodelning skall ske i arvskiftes form. Om vid bo-

delning make häftar för gäld, tillkommen före ansökan om boskillnad eller före det äktenskapet upplösts eller hemskillnad vunnits, skall enligt 13 kap. 2 § första stycket giftermålsbalken av den gäldbundne makens giftorättsgods tilläggas honom egendom till täckning av gälden eller, om bägge makarna häfta för denna, av den del av gälden, som makarna emellan belöper på honom. Sedan tilldelning för gäld ägt rum, skall återstoden av makarnas giftorättsgods i regel delas lika mellan dem. I 13 kap. 6 § giftermålsbalken stadgas emellertid, att — om make genom vanvård av sina ekonomiska angelägenheter, genom missbruk av rätten att råda över sitt giftorättsgods eller genom annat otillbörligt förfarande vållat att detta väsentligen minskats — andra maken äger erhålla vederlag därför av makarnas giftorättsgods. Räcker det ej till, och har den vederlagsskyldige enskild egendom, gånge för hälften av vad som brister vederlag ut av den enskilda egendom, som ej erfordras för täckning av gäld. I 9 § i samma kapitel stadgas att, om make tillkommande vederlag ej kunnat till fullo utgå, äger han ej för bristen fordran hos andra maken.

För äktenskap, varå äldre giftermålsbalken är tillämplig, gälla regler som i mångt och mycket avvika från de i nya giftermålsbalken givna. Sålunda stadgas beträffande *makars egendom*, att vardera maken har giftorätt till hälften i all boets lösa egendom och under äktenskapet förvärvat fast egendom. Enskild egendom är fast egendom, som endera maken före eller under äktenskapet ärvt eller förut förvärvat, samt egendom, som genom gåva eller testamente givits till ena maken med villkor att den skall tillhöra maken enskilt. Avvikelser från dessa regler kunna stadgas genom äktenskapsförord. Vad angår *förvaltningsrätten* tillkommer denna mannen såväl beträffande det gemensamma boet som hustruns enskilda egendom. I denna regel givas dock vissa modifikationer. Sålunda kräves hustruns samtycke till vissa förvaltningsåtgärder av mannen, motsvarande de i 6 kap. 4 och 5 §§ nya giftermålsbalken omförmälda. I fråga om *ansvar för gäld* finnas i 11 kap. äldre giftermålsbalken åtskilliga delvis mycket invecklade regler med hänsyn till vilken av makarna som gjort gälden och gäldens beskaffenhet. I vissa fall svarar för gälden all boets egendom, i andra fall endast enskild egendom o. s. v. I 3 § av nämnda kapitel stadgas sålunda att för gäld, som är gjord i äktenskapet av mannen, skall svara samfällda boet och mannens enskilda egendom; dock skall ej, där gälden tillkommit av mannens särskilda vållande och förgörelse utan att hustrun därav nytta eller del haft, av samfällda boet svara mera än mannens andel däri. Sistnämnda lagrum avser gäld i allmänhet, som mannen gjort under äktenskapet t. ex. för familjens uppehälle eller för idkande av affärsrörelse. För sådan gäld ansvarar mannens enskilda egendom och hela samfällda boet, således även hustruns giftorätt däri utan inskränkning, men ej hustruns enskilda egendom. Till gäld uppkommen av mannens särskilda vållande och förgörelse har räknats gäld, uppkommen genom borgensförbindelser eller därmed likställda växel-

förbindelser, genom spekulationsaffärer m. m. För denna gäld ansvarar blott mannens giftorätt och enskilda egendom. Om det visas, att hustrun haft någon nytta av gälden eller del däri, går hennes giftorätt ej fri från ansvar därför.

I fråga om äldre och nyare giftermålsbalkens tillämpningsområden givas bestämmelser i lagen om införande av nya giftermålsbalken. Nya giftermålsbalken är tillämplig på alla äktenskap, som ingåtts efter den 1 januari 1921. Vad angår äldre äktenskap gäller enligt nämnda promulgationslag i princip nya giftermålsbalken beträffande makarnas personliga förhållanden samt äldre giftermålsbalken i fråga om makarnas ekonomiska förhållanden. Emellertid skall nya giftermålsbalken tillämpas i allo å äldre äktenskap, när i dessa all egendomsgemenskap mellan makarna är utesluten och hustrun själv äger förvalta sin egendom. Vissa betydelsefulla modifikationer ha vidare gjorts i de äldre reglerna om makarnas ekonomiska förhållanden i riktning mot det nya systemet.

Slutligen må här erinras om att, jämlikt 10 kap. 1 § föräldrabalken, omynsigförklaring skall ske bl. a. av den som genom slöseri eller annan grov vård av sin egendom eller eljest genom otillbörligt förfarande med avseende å egendomen äventyrar sin eller sin familjs välfärd.

Historik m. m.

I lagberedningens år 1918 avgivna betänkande med *förslag till giftermålsbalk* anförde beredningen beträffande 6 kap. 3 § bl. a. följande:

Enligt gällande svensk lagstiftning medför mannens missbruk av förvaltningsrätten över det gemensamma boet, förutom rätt till boskillnad, jämväl vederlagsrätt för hustrun i väsentligen vidsträcktare omfattning än enligt gällande dansk och norsk rätt. Sålunda äger hustrun erhålla vederlag för samfällad egendom, som avhänts boet genom mannens 'särskilda vållande och förgörelse' utan nytta för henne. Vederlagsrätt tillkommer således enligt svensk rätt hustrun jämväl i anledning av kulpösa förvaltningshandlingar från mannens sida. Gällande svensk rätt utgår alltså därifrån, att mannen är skyldig att iakttaga en viss grad av aktsamhet i förvaltningen av den samfällda egendomen, och ålägger honom att, om han brister i denna aktsamhet, giva vederlag. Samma förpliktelser åvila hustrun, när hon har samfällad egendom under sin förvaltning. För den förvaltande maken medför den andres giftorätt i egendomen en vårdnadsplikt, vars åsidosättande medför rätt till boskillnad och vederlag.

Även under den av beredningen föreslagna förmögenhetsordningen bör ena makens giftorätt i den andres gods medföra förpliktelse för den senare att tillse, att godset ej obehörigen minskas den förre till förfång. Lagfästandet av en vårdnadsplikt motsvarande den, som för närvarande åligger den förvaltningsberättigade maken, anser beredningen vara en av de väsentligaste vinster, som möjliggjorts därigenom att beredningens förslag byggts på grundvalen av giftorättsgemenskap mellan makarna, uppkommen i och med äktenskapets ingående, och ej på egendomsskillnad med ömsesidig

arvsrätt. Därigenom betonas den ekonomiska gemenskap, som under äktenskapet bör bestå mellan makarna. Ehuru vardera maken skall utåt i regel fritt råda över sitt giftorättsgods, medför vårdnadsplikten för ägaren en erinran om, att andra maken redan under äktenskapet äger rätt i hans gods, till vilken han bör taga hänsyn.

Makes förpliktelse att under äktenskapet tillse, att hans giftorättsgods ej obehörigen minskas andra maken till förfång, innebär ej endast en plikt att visa omsorg i förvaltningen av giftorättsgodset. Även en allmän vanskötsel från makens sida av hans ekonomiska angelägenheter, exempelvis ett slösaktigt levnadssätt, lättsinnig gäldsstiftelse o. s. v., kan medföra giftorättsgodsets minskning eller fara därför och måste, i den mån så är förhållandet, anses pliktstridig.

I fråga om stadgandet i 6 kap. 4 § anförde beredningen bl. a.:

Frånsett de tekniska svårigheter, anordningen av en samförvaltning mellan makar i större eller mindre omfattning skulle — — — erbjuda, är det för visso även från ekonomisk synpunkt av vikt, att huvudprincipen om vardera makens fria förvaltningsrätt över sitt giftorättsgods upprätthålles. Driver make näringsverksamhet, utgör hans giftorättsgods lika väl som hans enskilda egendom underlag för denna hans verksamhet, och fri bestämmanderätt över användningen av giftorättsgodset är därför en nödvändig förutsättning för att han skall erhålla den rörelsefrihet han bör äga i sin näring. Vore han bunden av andra makens samtycke till dispositioner över giftorättsgodset, skulle det otvivelaktigt verka hämmande å hans företagssamhet, och hans förvärvsmöjligheter skulle i många fall minskas till förfång ej endast för honom själv utan också för familjen. Men även då make ej insätter sitt giftorättsgods i en av honom driven näringsverksamhet utan fråga är om en förmögenhetsförvaltning i inskränkt mening, är det för visso ändamålsenligast, att förvaltningen är underkastad den enhetliga ledningen av en vilja. Allenast med stor försiktighet har därför beredningen ansett sig böra inrymma ena maken en medbestämmanderätt i den andres förvaltning av sin egendom. Beredningen har ansett detta främst böra ske i fråga om dispositioner över fast egendom. Den fasta egendomen intager i åtskilliga hänseenden en särställning. Särskilt hos den jordbrukande befolkningen äro familjeintressena nära knutna vid jorden. Den fasta egendomen är hos denna del av vårt folk vanligen huvudbeståndsdelen av familjens förmögenhet. Å fastigheten har familjen sitt hem, och ofta deltaga båda makarna jämte hemmavarande barn antingen direkt i driften av jordbruket och dess binärningar eller i ledningen av olika delar av driften. En avyttring av fastigheten medför i dessa fall en förändring av hela familjens levnadsförhållanden av djupt ingripande betydelse. En sådan förändring bör ej ena maken äga företaga utan samtycke av den andre, och detta gäller vare sig fastigheten tillhör mannen eller hustrun. — — —

De skäl, som nu anförts för inrymmande av en medbestämmanderätt åt andra maken vid dispositioner över fast egendom, gälla särskilt i fråga om jordbruksfastighet, där familjen har sitt hem och båda makarna sin verksamhet. Av väsentligen samma skäl måste ett krav på andra makens samtycke anses berättigat också i fråga om annan fastighet, när familjen är boende å densamma eller båda makarnas eller den andres näringsverksamhet är knuten till fastigheten. — — —

Till de dispositioner över fast egendom, vilka ena maken ej bör äga företaga utan andra makens samtycke, höra i främsta rummet alla slag av av-

händelser, såsom köp, byte eller gåva. Beredningen anser även, att för fast egendoms belastande med gäld bör krävas samtycke av andra maken. Visserligen kan maken genom annan skuldsättning framkalla fara för exekution i fastigheten och därmed dess avyttring, men i allt fall måste en bestämmelse om andra makens samtycke till inteckning i fastigheten försvåra, att skuldsättning sker med särskilt avseende å fastigheten som kreditbas i sådan omfattning, att dess bibehållande i familjen äventyras.

Beträffande stadgandet i 6 kap. 5 §, vilket i lagberedningens förslag hade samma lydelse som den sedermera antagna lagtexten med undantag av att lagberedningen använde termen »avyttra» lösören i stället för »avhända sig» lösören, anförde beredningen bl. a. följande:

Av huvudprincipen för det av beredningen föreslagna förmögenhetssystemet följer, att de möbler, husgeråd och andra lösören, som av makarna brukas i det gemensamma hemmet, tillhöra den make, som genom köp, arv eller annorledes förvärvat desamma. Dessa lösören ingå i hans giftorättsgods, och han äger den rättsliga dispositionen över dem. Emellertid måste det medgivas, att behovet av den mellan makarna rådande gemenskapens hävdande under äktenskapet särskilt starkt framträder i fråga om denna egendom. Makarnas inbördes rätt till samliv grundar för dem en rätt till gemensamt begagnande av denna egendom, som för familjen utgör en väsentlig del av hemmet. Det hem, som vid äktenskapets ingående bildas och därunder vidare uppbygges, skapas under hänsynstagande till båda makarnas behov och önskningsar. De olika bohagstingen anskaffas för en fortsatt användning av båda makarna, och det kan ej anses vara med billigheten överensstämmande, att deras avlägsnande ur hemmet skall vara beroende av ena makens vilja. Vidare är att märka, att inom stora grupper av vårt folk en väsentlig del av det för makarnas hem anskaffade bohaget inköpes för besparingar, som göras under äktenskapet, eller för medel, anskaffade genom lån, som sedermera betalas med sådana besparingar. Ehuru i dessa fall de använda medlen i allmänhet äro besparingar å mannens arbetsförtjänst och bohagstingen således bliva dennes, äro dessa besparingar dock resultatet av makarnas samfälliga strävan, och en rätt för mannen att ensam bestämma i fråga om bohagstingens avyttring skulle innebära en orättvisa mot hustrun. En sådan rätt skulle, enligt vad erfarenheten visar, kunna i många fall leda till upprörande resultat; en man, som på grund av dryckenskap eller av annan orsak förlorat intresset för hemmets sammanhållande, skulle kunna skingra detsamma, utan att hustrun, vars strävsamma arbete i hemmet måhända varit den väsentligaste orsaken till att något kunnat besparas av mannens inkomst, skulle äga möjlighet att inskrida mot hans förfoganden.

Ett hävdande av gemenskapen makarna emellan i fråga om den lösa egendom, som tillhör det gemensamma hemmet, genom en starkare rätt än giftorätten skulle emellertid enligt beredningens mening medföra alltför stora svårigheter. Om av denna egendom bildades en särskild egendoms-massa, som tillhörde bägge makarna på samma sätt som de nu äga den gemensamma egendomen, skulle nämligen behov uppkomma av särskilda regler om denna massas ansvarighet för gäld, om exekution i endera makens rätt i samma massa och om därav föranledd delning av densamma. Dessa regler skulle otvivelaktigt bliva ganska invecklade och ej heller medföra en rationell lösning. Ej heller skulle tillfredsställande resultat kunna vinnas genom att i fråga om de särskilda bohagstingen tillämpa reglerna för

vanlig samäganderätt; en sådan ordning skulle dessutom medföra behov av särskilda regler till skydd för den förvärvande makens borgenärer. Även om frågan om äganderätten till omförmälda egendom löses enligt huvudregeln, bör emellertid tillfredsställande skydd för andra maken kunna vinnas, om ägarens förfoganderätt över densamma sålunda inskränkes att, på enahanda sätt som föreslagits i fråga om fast egendom, för avyttring av sådan lös egendom kräves andra makens samtycke. Med avyttring har beredningen ansett böra likställas pantsättning, den för visso vanligaste form, i vilken egendom av ifrågavarande slag undandrages från hemmet.

Vad angår de omständigheter som för make medföra rätt att mot andra maken påkalla boskillnad anförde lagberedningen bl. a. följande:

Enligt det av beredningen föreslagna systemet för makars egendomsförhållanden utgör det giftorättsanspråk, vardera maken skall äga i den andres gods, icke i någon mån grundval för hans gäldsansvar. Den enes giftorättsanspråk länder ej heller till minskning i den andres häftande med sin egendom för sin gäld. Vardera maken häftar för sin gäld allenast med sin egendom men också fullt med denna. Boskillnaden behöves således ej i det nya systemet för att hindra, att egendom tages i anspråk för betalning av gäld i vidare omfattning än den materiellträttsligt svarar för gälden. Däremot är enligt beredningens mening jämväl i det nya systemet boskillnadsinstitutet erforderligt för betryggande av den rätt, som tillkommer make i andra makens giftorättsgods. — — —

Med den ökade känsla av inhördes självständighet i förmögenhetsavseende det föreslagna systemet är ägnat att framkalla kommer onekligen en boskillnad att kännas som ett mycket starkt ingrepp i en makes förmögenhetsförhållanden. Ett sådant ingrepp bör naturligen ej kunna äga rum, utan att ett verkligt klandervärt förhållande kan läggas honom till last och detta dessutom är av beskaffenhet att allvarsamt hota andra makens rätt. Ingreppet bör ej heller göras mera kännbart än som är nödvändigt för vinnande av trygghet för den senare. — — —

Om ena maken vållar väsentlig minskning av sitt giftorättsgods eller fara för sådan minskning genom förfarande, som innefattar ett åsidosättande av den honom enligt 6 kap. 3 § åliggande vårdnadsplikt, bör andra maken äga rätt till boskillnad. Den vårdnadsplikt, som enligt nämnda lagrum åligger make, innebär i första hand skyldighet för honom att iakttaga omsorg i handhavandet av sina ekonomiska angelägenheter, så att han ej genom vanvård av dessa vållar minskning eller fara för minskning av sitt giftorättsgods. Häri får naturligen icke anses ligga hinder för make att under sin förmögenhetsförvaltning ikläda sig risker för dylik minskning. En persons ekonomiska verksamhet är ofta av sådan natur, att den måste medföra ett avvägande av vinst- och förlustmöjligheter; den kan understundom vara i högre eller mindre grad grundad å spekulation. Endast när det spekulativa momentet gives ett otillbörligt utrymme eller företagna spekulationer framträda såsom i högre grad okloka eller lättsinniga, kan make anses brista i tillbörlig omsorg vid handhavandet av sina ekonomiska angelägenheter. Ej heller får i allmänhet allenast en mindre god förmögenhetsförvaltning anses vara tillräcklig grund till boskillnad. Ena maken kan sålunda i regel icke göra andra maken ansvarig redan på grund av bristande affärsduglighet, även om därigenom förluster uppkommit. Ett verkligt klandervärt förhållande från dennes sida måste föreligga. Makes vanvård av

sina ekonomiska angelägenheter kan vidare bestå i ett slösaktigt förbrukande av befintliga tillgångar samt i oklok eller lättsinnig gäldsstiftelse. En ofta förekommande form av sådan gäldsstiftelse är ingående av borgensförbindelser i otillbörlig utsträckning eller utan tillräcklig grund i förhållandena. För att rätt till boskillnad i här omnämnda fall skall föreligga, anser emellertid beredningen det böra krävas, att make vid upprepade tillfällen brustit i tillbörlig omsorg vid handhavandet av sin ekonomi eller, om allenast en enstaka förlustbringande förvaltningshandling föreligger, denna utvisar högre grad av vårdslöshet eller lättsinne eller ock fara är för nya sådana förvaltningshandlingar. Först då detta är förhållandet, kan vanvård av makes ekonomiska angelägenheter anses föreligga. — — —

Såsom ovan nämnts, bör enligt beredningens mening rätt till boskillnad tillkomma make, allenast när andra maken vållar väsentlig minskning av sitt giftorättsgods eller fara för sådan minskning. Då, enligt vad vid 6 kap. framhållits, huvudprincipen är vardera makens fria förvaltningsrätt över sin egendom, bör regeln i 6 kap. 3 § ej medföra alltför stark begränsning av makes rätt att självständigt sköta sin egendom. Allenast när ena makens förfarande är av beskaffenhet att medföra en väsentlig kränkning av den andres rätt eller fara för sådan kränkning, bör därför denne erhålla det rättsskydd boskillnaden innebär.

Beträffande 13 kap. 6 § i förslaget anförde lagberedningen bl. a.:

Liksom makes rätt att vinna boskillnad gjorts beroende därav, att andra maken vållar väsentlig minskning av sitt giftorättsgods eller fara därför, anser beredningen av samma skäl rätt till vederlag böra tillkomma make, endast om andra maken genom sitt förfarande vållat sådan väsentlig minskning.

Utän särskilt lagstadgande torde följa, att make ej bör kunna göra gällande vederlagsanspråk, som i denna paragraf avses, då han själv tagit del i det förfarande, varigenom andra maken vållat minskning av sitt giftorättsgods, eller han eljest får anses hava samtyckt till nämnda förfarande. Detta kan då icke anses hava inneburit ett i förhållande till förstnämnde make obehörigt åsidosättande av hans intressen från andra makens sida.

I motiven till 13 kap. 9 § uttalade lagberedningen bl. a. följande:

Enligt gällande rätt ansvarar ej make för vederlag med annan egendom än den, som hörde till boet, då boskillnad söktes eller äktenskapet upplöstes. Har make tillkommande vederlagsanspråk icke kunnat vid bodelningen gäldas med sådan egendom, kvarstår ej efter bodelningen något anspråk mot andra maken. Beredningen har ansett sig böra föreslå bibehållande av denna princip. De vederlagsanspråk, som kunna tillkomma ena maken mot den andre, ha sin grund däri, att den senare till förfång för den förstnämnde föranlett minskning av sitt giftorättsgods. Det är väl rättvist och billigt, att den make, som sålunda föranlett minskning av sitt giftorättsgods, i första hand själv drabbas av denna minskning. Men även om en makes förvaltning av sitt giftorättsgods framstår såsom i högre grad pliktvidrig, vore det att driva reaktionen mot hans pliktförsummelse för långt, om han ej bleve fri från vidare ersättningskrav, ehuru han vid bodelningen till andra maken avstått allt sitt behållna gods vid tidpunkten för giftorättsgemenskapens upplösning. Enligt beredningens mening är det vidare av vikt, att bodelningen medför en fullständig uppgörelse av alla ur giftorättsgemenskapen härflytande rättigheter och förpliktelser. Beredningen föreslår därför, att

för den del av endera maken tillkommande vederlagsanspråk, som ej kunnat likvideras vid bodelningen, maken ej skall äga fordran hos andra maken.

Stadgandet i 6 kap. 6 a § i giftermålsbalken tillkom genom lag den 27 mars 1936. I motiven till detta stadgande anförde lagberedningen, efter att ha redogjort för reglerna i 6 kap. 4 och 5 §§ och för makes möjligheter att vid bodelning söka vederlag av andra maken, vidare bl. a. följande:

Saknas gods, ur vilket vederlag kan utgå, måste han själv bära förlusten. Detta gäller även om andra maken avhänt sig egendomen genom gåva. Förutsatt att gåvan icke visas vara enligt allmänna gåvoregler ogiltig, blir den alltså — med de förut angivna, snävt begränsade undantagen — bestående, även om den medfört att givarens maka helt eller delvis gått sin giftorätt förlustig.

Ett effektivare skydd än det som sålunda tillkommer make har genom lagen om arv beretts arvingar mot otillbörliga gåvotransaktioner från arvlåtarens sida. — — —

Under förarbetena till lagen om arv ifrågasattes att i giftermålsbalkens regler om makars egendom vidtaga sådan ändring, att gåvor som göras av gift person skulle, om de ledde till kränkning av andra makens giftorätt, kunna återkrävas. I motiven till nämnda lag inskränkte sig emellertid beredningen till ett uttalande om att denna fråga borde vinna uppmärksamhet under det fortsatta lagarbetet.¹

Genom det förslag till lag ang. vissa utfästelser om gåva, som beredningen nu utarbetat, har denna fråga erhållit ökad aktualitet: därest, såsom beredningen föreslagit, skriftliga utfästelser om gåva, evad de avse penningar eller lösöre, erkännas såsom bindande oberoende av huruvida godset traderats, kan därigenom uppstå en viss fara för att en gift person genom benefika utfästelser gynnar utomstående till förfång för maken. Tillika är emellertid uppenbart, att effektivt skydd ej kan beredas maken genom bestämmelser som endast taga sikte på ofullbordade gåvor. Bestämmelser med denna begränsade räckvidd skulle alltför lätt kunna kringgås därigenom att givaren, då boskillnad eller äktenskapsskillnad hotade, skyddade gåvotagaren genom att till denne utlämna godset. I förevarande § hava därför upptagits bestämmelser som avse såväl fullbordade som ofullbordade gåvor. — — —

Har make, utan tillbörlig hänsyn till andra makens giftorätt, genom gåva av sådan egendom väsentligen minskat sina tillgångar, synes sålunda möjlighet böra beredas andra maken att, sedan vid bodelning konstaterats att vederlag ej kan utgå, påkalla återbäring av gåvan eller dess värde i den mån sådant erfordras för tillgodoseende av hans rätt. En förutsättning härför bör emellertid vara att gåvotagaren insett eller bort inse att gåvan lände maken till förfång. För anställande av sådan talan torde vidare böra uppställas viss tid, vilken, i anslutning till 2 kap. 3 § lagen om arv, lämpligen torde kunna bestämmas till fem år från det gåvan fullbordades. Bestämmelser härom hava upptagits i §:ns första stycke.

I motioner till 1938 års riksdag (I:172 och II:281) hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådana ändrade bestämmelser i giftermålsbalken att make ej utan andra makens samtycke finge ingå borgens- eller annan utfästelse,

¹ Motiven till lagen om arv i NJA II 1928 s. 446.

som medförde fara för minskning av makens giftorättsgods den andra maken till förfång, och vilken utfästelse med hänsyn till omständigheterna kunde anses otillbörlig.

I utlåtande över motionerna (nr 28) anförde *första lagutskottet* bl. a. följande:

Det torde icke råda något tvivel om att åtskilliga sociala missförhållanden kunna följa med en ordning enligt vilken rätten för äkta make att stifta gälds- och ansvarsförbindelser icke är underkastad några egentliga restriktioner. En lättsinnigt gjord utfästelse kan nämligen komma att medföra svåra verkningar även för andra maken och familjen i övrigt. Syftet att genom strängare bestämmelser å området ernå ett ökat skydd för hemmen torde därför i och för sig få anses behjärtansvärt.

Den av motionärerna i första hand ifrågasatta utvägen till frågans lösning synes innebära, att otillbörliga borgens- och andra förbindelser av ena maken skulle, för att bli gällande, godkännas av den andre maken antingen uttryckligen eller genom underlåtenhet att, efter erhållen vetskap, väcka klander. — — —

Vad beträffar kravet på andra makens samtycke till vissa utfästelser må till en början erinras om att enligt nya giftermålsbalken såsom huvudprincip gäller att äkta makar, så långt möjligt är, ställas bredvid varandra såsom lika fria och självständiga personer utan någon i lag stadgad rätt för den ene att bestämma vare sig över den andre eller över familjens gemensamma angelägenheter. I enlighet härmed bibehåller vardera maken rätten till den egendom, han vid äktenskapets ingående har eller sedermera förvärvar, och han förvaltar även själv denna egendom. För gäld och andra förbindelser svarar — med vissa undantag, såsom för hushållsgäld — endast den make som iklätt sig förpliktelsen, varav följer att den andre makens egendom icke får tillgripas för fordringens likviderande. I och med äktenskapet inträder dock en väsentlig ändring i makes förhållande till sin egendom, nämligen såtillvida som den andre maken, i den mån ej egendomen förbehållits såsom enskild, erhåller giftorätt i densamma. Såsom detta begrepp är konstruerat i nya giftermålsbalken innebär giftorätten ej en omedelbar andelsrätt i egendomen. Giftorättsgodset skall emellertid vid äktenskapets upplösning delas lika mellan makarna. Och även under bestående äktenskap medför giftorätten vissa reflexverkningar. Make är sålunda pliktig så vårda sitt giftorättsgods, att det ej otillbörligen minskas andra maken till förfång.

Vidare erfordras andra makens samtycke till vissa dispositioner över giftorättsgodset, nämligen då fråga är om fast egendom, visst bohag m. m. Slutligen skall make vid benefika avhändelser taga tillbörlig hänsyn till den andres giftorätt. Under förarbetena till nya giftermålsbalken framhölls bl. a. att om make som drev näringsverksamhet vore bunden av den andre makens samtycke till dispositioner över giftorättsgodset, det otvivelaktigt skulle verka hämmande å hans företagsamhet, med påföljd att hans förvärvsmöjligheter i många fall skulle minskas till förfång ej endast för honom själv utan också för familjen. Och även då make ej insatte giftorättsgods i av honom driven näringsverksamhet, vore det för visso ändamålsenligast, att förvaltningen vore underkastad den enhetliga ledningen av en vilja. Vid tillkomsten av nya giftermålsbalken inrymdes därför allenast

med stor försiktighet ena maken en medbestämmanderätt i den andres förvaltning av sin egendom.

Under förutsättning att de nyss återgivna synpunkterna godtagas torde det böra krävas särskilt starka skäl för att nu göra ytterligare avvikelser från huvudprincipen om vardera makens fria förvaltningsrätt över sitt giftorättsgods. Varje steg i sådan riktning innebär ju i viss mån införande av ett slags »målsmanskap». Fråga är om icke genom den tilltänkta anordningen makes fullmyndighet skulle göras beroende av andra makens vilja i en utsträckning som icke låter sig väl förena med nutida krav på individuell frihet och självbestämmanderätt. Att märka är vidare att det här gäller ett andra makens samtycke som är satt i relation icke till viss egendom utan till förmögenhetsrättsliga förbindelser av skiftande slag. En begränsning av kravet på samtycke till enbart borgensförbindelser — ett redan det under nutida förhållanden tämligen vagt begrepp — låter sig nämligen knappast göra utan att den ifrågasatta lagstiftningens effektivitet helt äventyrades. Vid sådant förhållande skulle kravet på samtycke från andra maken komma att lägga en tung hand på hela den ekonomiska samfärdseln. Fara vore även att mannens borgenärer skulle förmå hustrun icke endast att samtycka till förbindelsen, utan även att ikläda sig ansvaret för densamma gemensamt med mannen. Och i så fall skulle hustruns enskilda egendom och giftorättsgods, vilket allt nu regelmässigt är undantaget från ansvarighet för mannens gäld, komma att tillgripas för densamma, ett resultat rakt motsatt det åsyftade.

— — —

Den erinringen må väl göras mot vad utskottet här ovan anfört att motionärerna såsom en särskild förutsättning för krav på andra makens samtycke — — — angivit den omständigheten att utfästelsen skall vara otillbörlig. Ofta är det emellertid svårt för en tredje man att bedöma huruvida så är fallet eller icke. Så saknar t. ex. en bank som diskonterar en växel ej sällan varje möjlighet att avgöra om det är fråga om en lojal affärstransaktion eller ett osunt växelvingleri. En regel varigenom giltigheten gentemot tredje man av en utfästelse göres beroende av om den kan rubriceras som »lätsinnig» eller »otillbörlig», måste i varje fall komma att innebära ett för det ekonomiska livet synnerligen allvarligt osäkerhetsmoment.

De av motionärerna anvisade vägarna för uppnåendet av ifrågavarande syfte synas alltså icke vara framkomliga; utskottet har icke heller för egen del kunnat finna en godtagbar lösning av frågan. Utskottet vill även framhålla att de av motionärerna berörda omständigheterna grundligt övervägts bl. a. vid tillkomsten av den nya äktenskapslagstiftningen och icke i särskild mån aktualiserats under senare tid.

Motionerna föranledde ej någon riksdagens åtgärd.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över förevarande motion från *Svea hovrätt*. Därjämte har utskottet berett *Sveriges advokatsamfund*, *Svenska bankföreningen* och *Svenska sparbanksföreningen* tillfälle att yttra sig över motionen.

Samtliga remissinstanser ha uttalat sig i avstyrkande riktning.

Svea hovrätt anför i sitt yttrande, under hänvisning till de i giftermålsbalken upptagna reglerna till ömsesidigt skydd i giftorättsgemenskapen, bl. a. följande:

Vad sålunda föreskrivits utgör en avvägning mellan de olika intressen som i detta sammanhang göra sig gällande, nämligen makes på naturliga skäl grundade intresse att förfoga över sin egendom, å ena sidan, samt andra makens befogade intresse av att sådant förfogande icke rubbar den ekonomiska grundvalen för äktenskaplig samlevnad och familjens fortbestånd, å den andra sidan. Att i detalj åstadkomma en lagreglering i ämnet låter sig icke göra, och lagstiftaren har stannat vid att för några fall sätta makes dispositionsrätt i direkt beroende av andra makens medgivande och att i övrigt lita till det allmänna stadgandet om vårdnadsplikt i andra makens intresse och de därtill anknutna bodelningsreglerna. Denna lagreglering är tillkommen efter de mest noggranna förberedelser som över huvud ägnas lagfrågor i vårt land.

Efter att ha återgivit vissa av lagberedningen i dess betänkande vid 6 kap. 4 § gjorda uttalanden fortsätter *hovrätten*:

Av vad sålunda och i övrigt anförts i beredningens betänkande framgår att särskilda och konkret utformade begränsningar i makes förfoganderätt varit under övervägande vid sidan av de i lagen upptagna. Det kan antagas att samtycke till borgensansvar för gäld funnits icke böra stadgas redan på den grund att härigenom skulle resas såväl från principiella som från praktiska synpunkter olämpliga hinder för den make, om vars frihet till rättshandlingar här är fråga; särskilt gäller detta om affärsverksamhet, där borgensåtaganden i olika former äro normala led i verksamhetens drivande. Även om det, såsom motionärerna påpekat, för vissa fall synes önskvärt att på förhand hindra opåkallade och fördärliga åtaganden, låter det sig säkerligen icke göra att i lag draga en bestämd gräns för handlingsfriheten i förevarande hänseende. Vid sådant förhållande förblir det nödvändigt att, såsom hittills varit fallet, även i fråga om borgensåtaganden lita till en riktig tillämpning av huvudregeln i 6 kap. 3 § giftermålsbalken.

Oaktat *hovrätten* redan av nu angivna skäl icke kan tillstyrka bifall till motionen, vill *hovrätten* anmärka att giftermålsbalken inom en nära framtid torde upptagas till revision och att det därvid blir tillfälle att pröva huruvida ändrade bestämmelser rörande giftorättsgemenskapen äro önskvärda och lagtekniskt möjliga. Även med hänsyn härtill synes det icke vara skäl att i anledning av motionen vidtaga åtgärd från riksdagens sida.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund anser den av motionärerna föreslagna lagändringen uppenbart olämplig och avstyrker fördens skull motionen. *Styrelsen* anför ytterligare:

Såsom motionärerna antytt förekommer det naturligtvis att en make genom oförsiktiga och objektivt sett mindre välmotiverade borgensförbindelser vållar väsentlig minskning av sitt giftorättsgods, andra maken till förfång. Sistnämnda förhållande är emellertid icke något som särskilt utmärker borgensförbindelser. Samma verkningar kunna inträda till följd av andra okloka ekonomiska dispositioner, vårdslös skuldsättning m. m. Det lämpliga korrektivet i alla dessa fall är rätten för andra maken att söka

boskillnad samt rätten till vederlag vid bodelning. Att göra giltigheten av en ingången borgensförbindelse beroende av andra makens samtycke (och det måste väl vara det som åsyftas med motionen) vore tämligen meningslöst, såvida icke kravet på makens samtycke utsträcktes till att gälla skuldsättning över huvud taget. En dylik regel vore uppenbart orimlig; den skulle göra äktenskapet till ett slags förmynderskap. En regel, som förhindrade en make att utan andra makens samtycke ingå borgen, skulle vidare utan minsta tvivel i ett stort antal fall missbrukas och utnyttjas till oresonlig vägran att samtycka även till de mest välmotiverade borgensförbindelser, t. ex. i affärsverksamhet. Hur motionärerna tänkt sig att bemästra detta spörsmål framgår icke av motionen. Någon ändamålsenlig lösning kan nog icke heller anvisas.

Svenska bankföreningen avstyrker motionen i sitt yttrande. I yttrandet anföres:

Grundsatsen att vardera maken i ett äktenskap skall ha fri förvaltningsrätt över sitt giftorättsgods måste betraktas som en av giftermålsbalkens huvudprinciper. Under förarbetena framhölls att det ur flera synpunkter vore av vikt, att denna princip upprätthölls. Stor försiktighet borde därför iakttagas beträffande uppställandet av undantagsstadganden som gäve andra maken medbestämmanderätt i nämnda avseende. I enlighet härmed begränsades också reglerna om sådan medbestämmanderätt till ett fåtal typer av transaktioner, nämligen avhändelse och in-teckning av fast egendom eller tomträtt samt avhändelse och pantsättning av vissa för familjen särskilt viktiga lösören. Sedermera har make beretts visst skydd även mot otillbörliga gåvor.

Ett förbud för make att utan samtycke av andra maken ikläda sig borgensansvar för gäld skulle innebära ett långt allvarigare ingrepp i den fria förvaltningsrätten. Borgensåtaganden utgör ofta normala och nödvändiga led i en affärsrörelse. Och även eljest kan ej sällan fråga om tecknande av borgen uppkomma i samband med andra ekonomiska transaktioner. För bankerna skulle ett förbud av ifrågavarande art medföra betydande besvär och olägenhet. Därtill kommer att man måste ifrågasätta, om förbudet skulle få den önskade effekten. Man har nämligen att räkna med att borgensåtagandena kan komma att ersättas med andra förbindelser, t. ex. skuldebrev som lämnas såsom pant.

Svenska sparbanksföreningen hemställer, att motionen f. n. ej måtte föranleda till någon åtgärd. Som motivering för sin ståndpunkt anför föreningen bl. a. följande:

En regel som den föreslagna skulle, därest den genomfördes, givetvis betyda ett kraftigt ingrepp i den gällande ordningen på detta område. En gift köpman skulle exempelvis för ingående av borgen i och för sin rörelse behöva makens samtycke. En så långt gående inskränkning i bestående rättigheter som här ifrågasättes synes icke böra ske utan att ett starkt samhälleligt intresse påkallar densamma. Förvisso förekommer det, såsom motionärerna framhålla, att en make ikläder sig borgensansvar i strid mot andra makens eller familjens intressen och sociala skäl kunna givetvis andragas till stöd för motionen. Huruvida missbruk genom borgensåtaganden förekommer i sådan omfattning, att en lagändring av den genomgripande

art som här föreslås är sakligt motiverad, låter sig icke bedömas på grundval allenast av vad som anfördes i motionen. Den av motionärerna väckta frågan är av den natur, att den för sin lösning kräver en ingående utredning. En sådan synes lämpligen böra ske i samband med den allmänna översyn av giftermålsbalken, som torde vara att förvänta.

Utskottet

Såsom motivering för den i förevarande motion gjorda hemställan anföres att giftermålsbalkens regler syntes lämna make utan skydd i sådana fall, då andra maken utan samråd makarna emellan lättsinnigt ikläder sig borgensansvar för gäld och därigenom mången gång åstadkommer ekonomisk ruin för hela sin familj. I motionen framhålles vidare, att med hänsyn till barnen de sociala synpunkterna göra sig starkt gällande.

Av redogörelsen i det föregående framgår, att samma fråga som den i motionen väckta år 1938 varit föremål för riksdagens prövning utan att föranleda någon åtgärd. Vad första lagutskottet därvid i sitt av riksdagen godkända utlåtande uttalat äger alltjämt giltighet. Såsom framhålles i nämnda uttalande gäller enligt nya giftermålsbalken såsom huvudprincip att äkta makar, så långt möjligt är, ställas bredvid varandra såsom lika fria och självständiga personer utan någon i lag stadgad rätt för den ene att bestämma vare sig över den andre eller över familjens gemensamma angelägenheter. Ett uttryck för denna princip är den gällande huvudregeln att vardera maken själv äger råda över sitt giftorättsgods. Undantag från denna huvudregel, vilka gå ut på att inrymma ena maken en medbestämmanderätt i den andres förvaltning av sin egendom, ha ansetts kunna göras endast med stor försiktighet. De i gällande regler i sådant avseende uppställda undantagen avse ock allenast vissa dispositioner över egendom av viss speciell karaktär.

Det är uppenbart att avvikelser utöver vad som redan gäller från den angivna huvudprincipen om makes fria förvaltningsrätt över sitt giftorättsgods icke torde kunna genomföras utan att mycket starka skäl föranleda därtill. Vad angår förevarande motion måste detta gälla så mycket mera som den av motionärerna föreslagna anordningen får anses vara ett i jämförelse med gällande inskränkningar förhållandevis långtgående avsteg från nämnda princip.

Syftet att mot verkningar av lättsinnigt ingångna borgensförbindelser från ena makens sida genom lagreglering ernå ett bättre skydd för andra maken och familjen kan visserligen, såsom ock uttalats vid den senaste riksdagsbehandlingen av frågan, i och för sig anses behjärtansvärt. Ett genomförande av detta syfte på sätt motionärerna föreslagit torde emellertid svårigen kunna ske inom ramen av den nu gällande ordningen beträffande makars egendomsförhållanden.

De hörda remissinstanserna ha alla hemställt att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd.

Till det sagda bör läggas att — såsom även framhållits av vissa remissinstanser — frågan om en översyn av giftermålsbalkens regler torde komma att inom en nära framtid upptagas av Kungl. Maj:t. Det är anledning förvänta att jämväl reglerna om makars egendomsförhållanden komma att omfattas av översynen. Tillfälle kan då ges att närmare överväga huruvida det finnes behov och möjlighet att i någon form tillgodose det till grund för motionen liggande syftet.

Med hänsyn till det anförda finner utskottet för sin del anledning icke förekomma att tillstyrka bifall till motionen.

På grund härav får utskottet hemställa,
att förevarande motion, I:122, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 mars 1956

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting, Per Olofsson, Lodenius, fru Sjöström-Bengtsson, herrar Magnusson och Alexanderson;

från andra kammaren: herrar Rylander, Gezelius*, Onsjö, fröken Liljedahl, fru Johansson i Skövde*, herrar Ekström, Jacobsson i Sala och fru Eriksson i Stockholm.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.